

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 6 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Umarov Sardor Yakubovich</i> QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYA IQTISODIYOTI RIVOJLANISHINING ASOSIY JIHATLARI	12-16
<i>Atamuratova Dilafroz Rashidovna</i> XORAZM XALQ SOVET RESPUBLIKASINING ILK MATBUOTI: “INQILOB QUYOSHI”	17-20
<i>Mansurov Ulug‘Bek</i> XX ASRNING 20-50-YILLARIDA NAMANGAN SHAHRIDA SOG‘LIQNI SAQLASH TIZIMIDAGI MUAMMOLAR	21-24
<i>Umid Bekmuhammad, Sayyora Samandarova</i> XORAZMDAGI JADID MAKTABLARIGA OID TA‘LIM TASHKILOTLARI VA JAMIYATLARI	25-31
<i>Norov Shuhrat, Turatosheva Sadoqat</i> O‘ZBEKISTON YOSHLAR SIYOSATINING IJTIMOIIY, MADANIY VA TA‘LIMIIY SOHALARDAGI FALSAFIY ASOSLARI VA UNING MA‘NAVIY YETUK YOSHLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI	32-38
<i>Sultanov Samandar Mahmud o‘g‘li</i> QUYI AMUDARYO VA BUXORO-QORAKO‘L HUDUDI MANZILGOHLARINING MODDIY ASHYOLARDA AKS ETISHI	39-42
<i>Quranboyeva Sevinchoy</i> SOVET HOKIMIYATI DAVRIDA XORAZM VILOYATI AHOLISINING UY-JOY QURILISHIDA IJTIMOIIY HAYOTNING AKS ETISHI (1945-1985-YILLAR MISOLIDA)	43-46
<i>Mamajanov Azizbek</i> SOVET HUKUMATI AGRAR SIYOSATINING O‘ZBEKISTON SSR IRRIGATSIYA TIZIMIGA TA‘SIRI (1950-1990-YILLAR).....	47-52
<i>Baxritdinov Jasurbek</i> AKADEMIK ABDULAHAD MUHAMMADJONOVNING O‘ZBEKISTONDA TARIX VA ARXELOGIYA FANLARI RIVOJIGA QO‘SHGAN HISSASI	53-57
<i>Aliqulov Ramazon</i> TOSHKENT VA FARG‘ONA VODIYSIDAGI DEHQON, CHORVADOR VA HUNARMAND AHOLINING MADANIY, IJTIMOIIY, SIYOSIIY, IQTISODIIY ALOQALARNING O‘ZBEK XALQINING ETNOGENEZIDAGI O‘RNI (QANG‘LI QABILASI MISOLIDA)	58-66
<i>Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o‘g‘li</i> 1946–1990-YILLARDA QO‘QON SANOATINING TRANSFORMATSIYASI	67-74
<i>Tashqo‘lova Dilnoza Turaboy qizi</i> YANGI O‘ZBEKISTON VA XITOIY XALQ RESPUBLIKALARI IQTISODIIY HAMKORLIGIDA “BIR MAKON-BIR YO‘L” TASHABBUSINING AHAMIYATI	75-78
<i>Jabborov Qaxramon Jaxongir o‘g‘li</i> JULIYA KOHENNING XVIII-XX ASRLARDA SEFARD YAHUDIYLARINING IJTIMOIIY HOLATIGA OID TADQIQOTLARI TAHLILI	79-83

<i>Dilfuza Muxammadinova Nasretdinova</i> TA'LIMNING TARAQQIYOT YO'LI	84-89
--	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Ollanazarov Bekmurod</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA INVESTITSION FAOLLIKNI BOSHQARISH: NAZARIYA, AMALIYOT VA XORIJIY TAJRIBA	90-100
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	101-107
<i>Tangirkulov Bekzod</i> TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY RESURLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	108-115
<i>Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li</i> TRANSPORT TIZIMINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI TIZIMI	116-125
<i>Ergashev Uyg'un Jabborovich</i> KAMERAL SOLIQ TEKSHIRUVI UCHUN ELEKTRON MANBASINING SHAKLLANISHI, SOLIQ TIZIMIDAGI QO'LLANILAYOTGAN DASTURIY MAHSULOTLARNING AHAMIYATI	126-131

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Nosirxo'jayeva Gulnora</i> AXBOROT VA "OMMAVIY MADANIYAT" XURUJINING DOLZARB MUAMMOLARI	132-136
<i>Panjiyev Suhrob</i> HAQIQATNING KOGERENTLIK XUSUSIYATLARINING YANGILANISHI	137-143
<i>Gadoeva Lobar</i> IJTIMOIY-FALSAFIY TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI .	144-148
<i>Djurayeva Nigora</i> SYSTEMIC ANALYSIS OF THE FORMATION OF COGNITIVE ASPECTS OF CONSCIOUSNESS OF THE PEOPLES OF CENTRAL ASIA	149-158
<i>Юлдашев Фаррух Абдурахманович</i> ПОНЯТИЕ ЭКЗИСТЕНЦИАЛИЗМА И ЕГО СТЕПЕНИ ИССЛЕДОВАНИЯ	159-167
<i>Mengliqulov Umid Mamadiyevich</i> MILLIY IDENTIFIKATSIYA MASALASINING TARIXIY-DINAMIK VA ZAMONAVIY KONTEKSTDA TAHLILI	168-173
<i>To'xtarov Ismatulla Murodovich, Ergashev Ulug'bek Adxamovich</i> MAG'RIBNI MAFTUN AYLAGAN MUTAFAKKIR	174-178
<i>Toirov Ilhom</i> IJTIMOIY-MADANIY TARAQQIYOT: SIVILIZATSION ASOSLAR VA YO'NALISHLAR	179-183
<i>Farxodjonova Nodira, Ergashev Ibodulla</i> GLOBALASHUV SHAROITIDA MILLIY O'ZLIKNI SAQLASH VA JAMIYAT BARQARORLIGI: JADIDLAR MEROSIGA IJTIMOIY-FALSAFIY NAZAR	184-188

<i>Ergashev Ozodbek Baxodurovich</i> YUNON MANTIQ ILMINING ARAB TILIGA TARJIMA QILINISHI VA ISLOM FALSAFASIGA KIRIB KELISHI	189-194
<i>Fayziyev Xurshid</i> VOLTER VA BAG'RIKENGLIK GENEZISI	195-199
<i>Sattorova Shalola</i> MIRZO ABDULQODIR BEDILNING ASOSIY FALSAFIY G'OYALARI	200-203
<i>Taylyakova Feruzaxon Sultanovna</i> TADBIRKOR VAZIFALARI VA SHAXSIY SIFATLARI	204-207
<i>Sadullayev Sardor Saydiganiyevich</i> INSON VA SAN'ATNING ARTUR SHOPENGAUER TA'LIMOTIDA ESTETIK TAFAKKUR PRIZMASIDA TAHLILI	208-215
<i>Vaxobova Dilfuza Roziqovna</i> ABU ABDULLOH RUDAKIY ADABIY-FALSAFIY MEROSINI O'RGANISHGA SINERGETIK USULDA YONDASHUV	216-219
<i>Yuldashxodjaev Haydar Hashimxanovich</i> MUSOXONXOJA DAHBIDIY ASARLARIDA USTOZNING SHOGIRDNI TANLASH VA UNI TARBIYALASHDAGI FALSAFIY G'OYALARI	220-224
<i>Umurzaqov Axmadjon Maxamadovich</i> INSON E'TIQODIDAGI O'ZGARISHLARNING METODOLOGIK ASOSLARI	225-231
<i>Teshayeva Gulchehra Murodovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA SHAXSNING RAQAMLI JAMIYATGA TRANSFORMATSIYALASHUVI	232-237
<i>Yusupova Ranaxon</i> IJTIMOIY MUHIT TEXNOGEN SIVILIZATSIYA VA AHLOQ MASALALARI	238-241
<i>Sharipov Abdukhakimjon Ziyotdinovich</i> SHARQ VA G'ARB TAFAKKURIDA FAROVON HAYOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY TAHLILI	242-246
<i>Sultonova Shaxnoza</i> MUNAVVAR QORI MA'RIFIY-AXLOQIY QARASHLARINING FALSAFIY AHAMIYATI	247-251
<i>Dusmanov Sherzod Abduvaliyevich</i> JINOYATCHILIK – YOSHLAR AXLOQIY-MA'NAVIY BUZILISHLARINING MANBAI VA HOSILASI SIFATIDA	252-256
<i>Rajabboy Hasanov</i> FAROVON HAYOT MEZONI VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA'SIRINING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	257-261
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Boynazarov Zokir</i> TARIXIY YOZMA MANBALARDA SOMATIZMLAR VA INSON MANZARASI	262-274
<i>Yeshboyeva Matluba</i> MUHAMMAD YUSUF SHE'RLARI TARJIMALARIDA IBORALARNING BERILISHI ("KO'HNA QUDUQ" DOSTONI MISOLIDA)	275-279

<i>Azizaxon Rasulova</i> SINTAKTIK MAYDON KONSEPSIYASI VA UNING LINGVISTIK TALQINI	280-284
<i>Mamadkulova Kamila Abdukhaliqovna</i> THE IMAGE OF A LITERARY HERO OF THE "LOST GENERATION" IN THE WORK OF E.M. REMARQUE	285-290
<i>Naimova Parvina Rustamovna</i> ITALYAN VA O'ZBEK MULOQOT MATNI JARAYONIDA MULOQOTNING O'RNI VA AHAMIYATI. ITALYAN TILI VA O'ZBEK TILI VERBAL MULOQOT MATNIDA O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI	291-296
<i>Жабборовва Муслима Тохировна</i> ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	297-301
<i>Xudoyberdiyeva Oyjamol, Jo'rayeva Komila</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QADRIYATLAR IFODASI VA ULARNING TARJIMA MUAMMOLARI	302-306
<i>Ostonova Ramziya</i> LEXIC-SEMANTIC FIELD OF CONSTRUCTION TERMINOLOGY	307-311
<i>Qarshiyeva Tamara, Nabiyeva Sharifa, Samadova Charos va G'aniyeva Inobat</i> AMERIKA VA O'ZBEK ADABIYOTI MISOLIDA «UYG'ONISH VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH» TAMOIYILLARINING QIYOSIY TAHLILI	312-316
<i>Sumbul Muxammedova</i> XORAZM DOSTONLARIDAGI AYRIM HIKMATLI JUMLALARNING SODDA GAP TAHLILI BO'YICHA IZOHI	317-322
<i>Abduqodirova Zebo Qodirovna</i> XXI ASR TILSHUNOSLIGIDA YANGI YO'NALISH SIFATIDA EKOLINGVISTIKA	323-331
<i>Murtozayeva Zarina Muxtor qizi</i> BADIY ADABIYOTLARDA KONSEPT VA KONSEPTASFERA FAOLLASHUVINING NAZARIY ASOSLARI	332-335
<i>Abiyatova Muslima Maratovna, Abdirasulov Bahodir</i> AUDIOVISUAL TRANSLATION: SUBTITLING AND DUBBING CHALLENGES	336-343
<i>Kayimova Mohinur Salokhiddin kizi, Bakiyev Faxriddin</i> COMPLEXITY OF CULTURE-SPECIFIC UNITS AND SEMANTIC AMBIGUITIES IN TRANSLATION	344-350
<i>Rasulova Nigora Kurbonovna</i> MASHRAB IJODIDA MULAMMA' ASARLAR TADQIQI	351-356

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Djumaniyozova Dilfuza, Matnazarova Muhayyo</i> IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARINI HAL QILISHDA YURIDIK KLINIKANING AHAMIYATI	357-362
<i>Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Boburjon</i> KIBERHUJUMLAR NATIJASIDA SHAXSIY VA DAVLAT SIRLARIGA XAVF SOLISH	363-367

<i>Baymurotov G'ayrat Panjiyevich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUNCHILIK TASHABBUSI HUQUQINI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI	368-376
<i>Esanova Shaxnoza</i> JINOYATGA TAYYORGARLIK KO'RISH VA SUIQASD QILGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKKA OID RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	377-383
<i>Abduvaliyev Murodillo</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUN BO'YICHA MEROS HUQUQINI TARTIBGA SOLISHNING XUSUSIYATLARI	384-388
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> TASVIRGA BO'LGAN HUQUQ: ANGLIYA VA NYU-YORK QONUNCHILIGI QIYOSIY TAHLILI	389-395
<i>Ismaylov Raxat</i> HUQUQNI SHARHLASH JARAYONINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI	396-402
<i>Nabiyev Muhridin</i> INSON HUQUQLARI BO'YICHA MILLIY INSTITUTLAR FAOLIYATINING HUQUQIY ASOSLARI	403-406
<i>Kabulov Xojabay, Dauletbaeva Aynur</i> SHAXS SHA'NI VA QADR-QIMMATINING HUQUQIY HIMOYASI VA UNI BUZGANLIK UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK ASOSLARI	407-412
<i>Utebaev Salamat, Kalbaeva Eldora</i> VOYAGA YETMAGAN YOKI MEHNATGA LAYOQATSIZ SHAXSLAR MODDIY TA'MINOTINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK	413-418
<i>Begatov Jasurbek Numonjanovich</i> MEHNATGA OID MUNOSABATLARDI KAMSITISH UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK MASALALARI	419-432
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	433-441
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Gayupova Saodat Xamidovna</i> INDIVIDUAL YONDASHUV ASOSIDA ZAMONAVIY TALABA SHAXSINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	442-446
<i>Akimova Jumaxan, Isakova Malika</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYANI O'QITISHDA STEAM TA'LIM TIZIMINING AHAMIYATI ...	447-452
<i>Абдуллаева Мавжуда Эргашевна</i> СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ПРОФИЛАКТИКЕ РАСПРОСТРАНЕННЫХ ДЕТСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ: МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ ПРОГНОСТИЧЕСКИХ КАРТ	453-460
<i>Mirkasimova Zilola Alisherovna</i> MULTIMEDIA – MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA BILINGVAL KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	461-464

<i>Xidirova Durдона Muxtorovna</i> SINERGETIK TA'LIM VA O'QUVCHI-QIZLARNI IJTIMOIIY-MADANIY MUNOSABATLARGA TAYYORLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	465-469
<i>Yazdonov Ulug'bek, Rashidova Madina</i> YOSHLARDA KASBIY BILIM VA KO'NIKMANI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIIY KONSEPSIYALARDA ILGARI SURILAYOTGAN TA'LIMOTLAR	470-479
<i>Elmuratova Zamira</i> INTERACTIVE METHOD IN TEACHING ENGLISH	480-484
<i>Karimova Nilufar Ummatqul qizi</i> SOFT SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES: BASES OF IMPROVEMENT OF STUDENTS' INTERPERSONAL AND COGNITIVE SKILLS	485-490
<i>Adilov Shodiyor</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA DIZAYN FANLARINI INTEGRATSIYALASHDA "G'OYALARNING LOYIHALA" USULI	491-496
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> ПОНЯТИЕ «ДУХОВНЫЙ ГУМАНИЗМ» КАК ОСНОВОПОЛАГАЮЩЕЕ КАЧЕСТВО ГУМАННОГО ПЕДАГОГА	497-500
<i>Abdurazzaxov Abdurasul</i> SPORT-SOQ'LOMLASHTIRISH TURIZMI ASOSIDA TALABALARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	501-506
<i>Ergashev Tolif</i> O'QUVCHILARNING KARTOGRAFIK BILIMLARINI RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIKA VA GEOGRAFIYA FANLARI INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH	507-515
<i>Gaziev Baxromjon</i> CHAVANDOZLARNING JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK HARAKATLARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	516-523
<i>Madaminova Mavjuda Erkinovna</i> TALABALARNING TEXNIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	524-529
<i>Kamalova Dilnavoz, Sattorova Aziza</i> FIZIKAVIIY MAYATNIK ORQALI OG'IRLIK KUCHI TEZLANISHINI ANIQLASHDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	530-535
<i>Sobirova Saida Otabekovna</i> KASBGA YO'NALTIRISHNING ZAMONAVIIY MODELLARI	536-542
<i>Haqberdiyev Baxtiyor, Sotiboldiyev Amiriddin, Abdumutalibov Oyatillo</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA TASVIRIIY SAN'AT, ARXITEKTURA VA DIZAYN (TEXNIK VA SAN'AT) FANLARINI O'ZARO INTEGRATSIYALASH	543-546

Received: 16 May 2025
Accepted: 1 June 2025
Published: 15 June 2025

Article / Original Paper

A SYNERGETIC APPROACH TO THE STUDY OF ABU ABDULLAH RUDAKI'S LITERARY AND PHILOSOPHICAL HERITAGE

Vakhobova Dilfuza Rozikovna

Teacher of the Department of "History of Islam and Source Studies,
Philosophy" of Bukhara State University,
basic doctoral candidate of Bukhara State University

Abstract. This article is devoted to the study of the literary and spiritual work of the great poet and thinker Abu Abdullah Rudakiy, who laid the foundation stone of Persian-Tajik poetry, using the synergetic method. The synergetic method allows us to consider the works of Abu Abdullah Rudakiy as a holistic dynamic system, in which the interaction of various elements of Eastern poetry and philosophy creates a holistic picture of Abu Abdullah Rudakiy's worldview. The article examines the essence of Rudakiy's work, his philosophical ideas, as well as the interaction of literary and philosophical elements, and shows his role in the formation of Eastern culture and literature.

Keywords: Rudakiy, synergetic method, Eastern philosophy, Persian literature, poetry, dynamic system, dialectical approach.

ABU ABDULLOH RUDAKIY ADABIY-FALSAFIY MEROSINI O'RGANISHGA SENERGETIK USULDA YONDASHUV

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

Buxoro davlat universiteti
"Islom tarixi va manbashunosligi, falsafa" kafedrası o'qituvchisi,
BuxDU tayanch doktoranti

Annotatsiya. Bu maqola fors-tojik she'riyati tamal toshini qo'ygan buyuk shoir va mutafakkir Abu Abdulloh Rudakiy adabiy-ma'naviy ijodini sinergetik usul yondashuvi yordamida o'rganishga bag'ishlangan. Sinergetik usul, Abu Abdulloh Rudakiy asarlarini yaxlit dinamik tizim sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi, bu tizimda Sharq she'riyati va falsafasining turli elementlarining o'zaro ta'sirini, Abu Abdulloh Rudakiy dunyoqarashining yaxlit manzarasini yaratadi. Maqolada Rudakiy ijodining mohiyati, falsafiy g'oyalari, shuningdek, adabiy-falsafiy elementlarining o'zaro ta'siri ko'rib chiqilib, uning Sharq madaniyati va adabiyotining shakllanishidagi o'rni ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Rudakiy, sinergetik usul, Sharq falsafasi, fors adabiyoti, she'riyat, dinamik tizim, dialektik yondashuv.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I6Y2025N34>

Kirish

Abu Abdulloh Jafar ibn Muhammad Rudakiy (858-941) fors-tojik adabiyotining eng ko'zga ko'ringan shoirlaridan biri bo'lib, "fors she'riyatining otasi" nomi bilan mashhur. Uning adabiy-ma'naviy ijodi Sharq adabiy-falsafiy an'alarining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Rudakiy adabiy-ma'naviy merosi hayot, borliq, zamon, qolaversa, inson ijtimoiy borlig'i haqidagi falsafiy mulohazalarga juda boy. Biroq, aksariyat tadqiqotchilar Rudakiy ijodining badiiy jihatlariga katta e'tibor qaratadilar, ammo ijod namunalaridagi falsafiy teranlik

esa ko'pincha nazardan chetda qoladi. Rudakiyning adabiy-ma'naviy merosini sinergetik usul yordamida tahlil qilinishi yordamida, uning takrorlanmas she'riyati va falsafiy fikr-mulohazalarining turli jihatlarini o'zaro bir-biriga ta'sir ko'rsatib, yagona, izchil yaxlit tizim yaratilishiga yordam beradi. Sinergetik usul yordamida Abu Abdulloh Rudakiyning she'riyatida falsafiy g'oyalardan qanday foydalanganini, uning ijodida falsafa va adabiyot sintezi qanday aks etganini ko'rishimiz mumkin.

Muhokama va natijalar

1. Adabiy tahlil kontekstidagi sinergetik usul. Sinergetik usul — o'z-o'zini tashkil etuvchi tizimlar nazariyasiga asoslangan yondashuv. Adabiy tahlil kontekstida sinergetik usul asarlarni turli vositalar (syujet, stilistik vositalar, falsafiy g'oyalar) o'zaro bog'lanib, yaxlit bir butun birlikni tashkil etuvchi dinamik tizim sifatida qarashga imkon beradi.

Abu Abdulloh Rudakiy ijodini o'rganishda sinergetik yondashuvdan foydalanish, adibning chuqur ma'noli she'riy matn yaratish uchun, falsafiy va adabiy tushunchalarni mohirona sintez qilishini aniqlash imkonini beradi.

Chahon hamesha chu chashmest girdu gardon ast,

Hamesha, to buvad oyin-sh, girdg'ardon bud. [7;43 b]

mazmuni:

Ko'zingni soqqasidek aylanib turuvchi jahon

Hamisha aylanadi, hamma vaqt gardon edi. [10;12 b]

2. Rudakiyning falsafiy g'oyalari. Abu Abdulloh Rudakiyning asosiy falsafiy qarashlarini uch jihatdan aniqlash mumkin: borliq va tabiatga munosabat, inson va jamiyatga munosabat, din va axloqqa munosabat. Abu Abdulloh Rudakiy uchun borliqqa dialektik yondashuv quyidagilardan iborat: borliqni doimiy o'zgarish, harakat va yangilanishda ko'rgan, ya'ni harakat, o'zgarish, tabiatning asosiy qonunlaridan biri sifatida bayon etgan. Shu bilan birga mutafakkir dialektik miqdoriy va sifat o'zgarishlarining o'rtasidagi munosabat, barcha tabiat hodisalarida qarama-qarshiliklar mavjudligi va ularning o'zaro ta'siri haqidagi fikrlar bilan birga bayon etgan. Qarama-qarshiliklarning abadiy kurashi natijasi, yomondan yaxshiga, pastdan yuqori harakatga xizmat qiladi degan falsafiy fikrni ilgari surgan.

Borliqdagi jarayonlarning muayyan tomonlarini, atrofdagi olamning boshqa hodisalariga munosabati orqali ochib berilgan, ya'ni predmet va hodisalarning umumiy o'zaro bog'liqligi falsafiy idrok etilgan.

Rudakiy falsafasining markaziy mavzularidan biri: borliqning o'zgaruvchanligi va inson hayotining o'tkinchi tabiati mavzusidir. Abu Abdulloh Rudakiyning asarlarida ko'pincha zamonning o'tkinchiligi motivi mavjud bo'lib, uni tasavvuf falsafasi va o'rta asr falsafiy ta'limoti bilan bog'lash mumkin, bu yerda borliq, o'lim va tiriklik, mavjudlik masalalariga alohida e'tibor berilgan.

Bu dunyo omonat, hammamiz mehmon,

Xasislarcha ko'ngil bog'lamoq xato. [10;10b]

Rudakiy o'zining "Qarilikdan shikoyat" (Shikoyat az piri) qasidasida, borliqda hamma narsa o'zgarib turishi, inson buni muqarrar deb qabul qilishi kerakligi haqida fikr yuritadi.

Jahon shunday edi, avval boshidan,

Azaldan to oxir shunday qoladi. [10;7 b]

Gnoseologik ratsionalizmning asosiy g'oyasi bo'lgan: har qanday bilimning asosida aql mavjud, bilish — bu borliq haqida ishonchli bilim, bilish insonni rivojlantiruvchi, uning axloqiy

va aqliy jihatdan rivojlanishining muhim omilidir, borliqni bilish masalasida, inson aqli va tafakkurining qudratli kuch ekanligi, inson uchun borliqni bilish jarayoni, o'z-o'zini va haqiqatni anglashida, eng asosiy vosita sifatida esa, tajriba (amaliyot) ning ahamiyati ta'kidlab o'tgan.

Pokiza tush kabi erur bu jahon,

Uni tanir dili uyg'ongan inson. [10; 10 b]

Abu Abdulloh Rudakiyning falsafiy qarashlari bilim insonning hayotdagi azob-uqubatlarni, xatolarini kamaytiradi va insonning borliqdagi mavjudligi sifatini oshirishga yordam beradi deb ta'riflanadi. Bilim tushuncha sifatida, shaxs va borliqning o'zaro ta'siriga, ularning yaqinlashishiga yordam beradi, bilim mazmunning idrok etilishi sifatida borliqni o'z qiymati bilan to'ldiradi, bilim insonning kamol topishi mezoni, bilimga ega bo'lgan shaxs yuksak ma'naviy kamolotga erishgan shaxs sifatida baholanadi.

Insonlar qalbining chirog'i bilim,

Balodan saqlanish yarog'i bilim. [10; 61 b]

Rudakiy bilimni amaliyot, tajriba sifatida qadrlaydi, hayot tajribasi orqali, ichki kechinmalar va ruhiy ko'rsatmalar bilan olinishi haqida aytib o'tadi.

Har ki n-omo'xt az guzashti ro'zgor,

Hech n-omo'zad zi hech omo'zgor! [7;64]

mazmuni:

Har kishi olmasa hayotdan ta'lim,

Unga o'rgatolmas hech bir muallim. [10; 60 b]

Insonni boshqa tirik organizmlar bilan solishtirganda, yuksak mavjudod sifatida unga munosibroq baho bergan, insonni fikr va tafakkur erkinligi, o'z yo'li va taqdirini tanlash huquqini himoya qilgan, inson o'z-o'zini rivojlantira oladigan "aqli" va "ijodkor" mavjudod ekanligini ta'kidlagan, insonni borliqdagi tirik mavjudodlar ichida, yolg'iz o'zi borligini obyektlashtirishga va o'zining mavjudligining chegaralanganligini anglab yetishga qodirligini uqtirgan, barkamol va axloqiy jihatdan mukammal (ideal) shaxs g'oyasini ilgari surgan.

Qattiq balolarga bardosh aylagan,

Bo'lg'usi fozilu, hushyor ulug'vor [10.36 b]

3. Adabiy motivlar va falsafa. Sinergetik usul tahlili orqali Rudakiyning falsafiy g'oyalari adabiy motivlar bilan chambarchas bog'liqligini ko'rish mumkin. Uning she'rlarida mavjud bo'lgan zamon motivi, ham shakl (ritm, takrorlash), ham mazmunan (o'lim va mavjudlik mavzulari) ifodalangan. Sinergetik usuldan foydalanib, uning ijodidagi adabiy-falsafiy elementlar har bir tafsilot, bir butun yaxlit tizimga xizmat qiladigan murakkab o'zaro bog'langan tuzilmani tashkil etishini ko'rish mumkin.

Jahon daryo erur, yaxshi ishingdan,

Kema yasab o'tgil nari tomonga. [10; 36 b]

4. Abu Abdulloh Rudakiy ijodining Sharq adabiyoti va falsafiy tafakkuriga ta'siri.

Abu Abdulloh Rudakiy nafaqat fors mumtoz she'riyatining poydevorini qo'ydi, balki azaliy falsafiy g'oyalarni, adabiy asarlarga mohirona singdira olish qobiliyatini ham namoyon etdi. Uning she'riyati Sharq adabiyotining keyingi rivojiga ta'sir ko'rsatdi, Rudakiy Sharq she'riyati va adabiyotiga kiritgan falsafiy mavzular va inson hayoti haqidagi mulohazalar, keyingi davr adabiyotining shakllanishi va rivojlanishiga o'z ijobiy ta'sirini o'tkazdi. Shunday qilib,

Rudakiyning asarlarini Sharq madaniyatida adabiyot va falsafaning o'zaro ta'siriga yorqin namuna sifatida ko'rish mumkin.

Xulosa

Sinergetik usul Rudakiy ijodiy merosini yaxshiroq tushunishga, uning adabiy va falsafiy g'oyalari o'rtasidagi munosabatni ochib berishga imkon beradi. Uning asarlarini dinamik tizim sifatida qaraydigan bo'lsak, falsafa va adabiyot bir butunlikda birlashib, o'ziga xos asarlar yaratilganini ko'rish mumkin. Abu Abdulloh Rudakiy ijodi badiiy matnning nafaqat she'riy asar ko'rinishida, balki hayot va zamon mohiyatini falsafiy aks ettirish vazifasini ham bajara olishiga misoldir. Bu maqolada adib she'riyatining adabiyot va falsafa chorrahasida turgan hodisa sifatidagi ahamiyati ko'rsatilgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Bertalanffy, L von. General System Theory: Foundations, Development, Applications. New York: George Braziller, 1968.
2. Barthes, R. Mythologies. Hill and Wang, 1972.
3. The Encyclopaedia of Islam, New Edition. Leiden: Brill Publishers, 2019 <https://en.wikipedia.org/wiki/Iran> VIII. Persian literature (2) Classical статья из Encyclopædia Iranica
4. Nasr, S. H. Islamic Philosophy from Its Origin to the Present: Philosophy in the Land of Prophecy. SUNY Press, 2006.
5. Керимова, Л. М. Синергетический подход в литературоведении: теория и практика. Москва: Прогресс, 2003
6. Prigogine, I., Stengers, I. Order Out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature. Bantam Books, 1984.
7. Рудакий. Ашъор. Душанбе: «Адиб», 2007 й.
8. Рудаки, А. Избранные стихи. Таджикский академический издательский дом, 1970.
9. Schimmel, A. Mystical Dimensions of Islam. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1975.
10. Шомухамедов.Ш. Рудакий ва Бобо Тоҳир сайланма асарлари. "Шарқ". Тошкент. 1994

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).